

Bakgrund

Göteborgs kyrkogårdsförvaltning ansökte under 2015 om tillstånd att på Angereds nya kyrkogård iordningställa en plats och uppföra ett lapidarium. Lapidarium är det latinska ordet för stensamling, vilket har kommit att innebära en utställning av stenmonument av olika slag. På kyrkogårdar uppförs lapidarer med syfte att bevara stenar från äldre gravar som inte längre är i bruk men som har omistliga kulturhistoriska värden. Stenarnas utformning och inskriptioner berättar något om människor och deras liv, tidens rådande ideal samt något om det samhälle de uppförts i. Gravvårdarna i denna samling stod tidigare lite slumpmässigt uppställda invid den gamla kyrkogårdens mur.

2017 gjordes en ny ansökan till länsstyrelsen om att utöka ytan för lapidariet med en yta för sittplatser och ljusständning. Arbetet med att utforma platsen och uppföra lapidariet har i huvudsak utförts under våren-hösten 2018. Fotodokumentation har upprättats före projektstart samt under arbetets gång. Antikvarisk slutbesiktning genomfördes 2018-10-07. Närvarande vid besiktningen var Marie Louise Nord och ansvarig för stenverkstaden Robin Lambro, båda från kyrkogårdsförvaltningen i Göteborg, samt Maria Olovsson, bebyggelseantikvarie på Acanthus.

Beskrivning

Angereds kyrka, omgiven av den gamla kyrkogården ligger i en västsluttning i Lärjedalen. Den gamla kyrkogården är lika gammal som kyrkan, dvs. från 1200-talet. Nordost om den gamla kyrkogården uppfördes den nya kyrkogården år 1918. Någon originalplan finns inte bevarad, men en uppmättningsritning från 1962 visar en rektangulär kyrkogård med kortsidor i nordväst och sydost med omgärdning av en stenmur som avslutades i halvcirkel vid entrén mot vägen i sydost. En allmällé löpte då från huvudentrén upp längs den centrala gången, med ett rektangulärt gravkvarter på vardera sidor.

1950 byggdes första etappen av vad som skulle bli ett kapell, men som enbart kom att bli ett bisättningsrum bestående av källarplan med uppstickande pelare och ett ekkors på nordvästra kortsidan. Bisättningsrummet/kapellet revs på 1980-talet. Samma år togs allmällén ner. Allén ersattes senare av en skogslindsallé 1996.

Bild föreställande platsen år 2010 då den användes som miljöstation, syrenbäck och två äldre almar ramade in platsen där kapellet en gång låg.

Bilden förställer de äldre gravvårdarna där de stod som en samling invid kyrkogårdsmuren på den gamla kyrkogården. Foto är taget 2010 till bevarande- och utvecklingsplanen som upprättades för Angereds kyrkogårdar.

Motivering

Platsen där kapellet tidigare stått var under senare år inramad med en syrenhäck och platsen fungerade som miljöstation, här stod också två bänkar. Allén med skogslind som planterades 1996 visade sig vara av sämre kvalitet och behövde ersättas. Den nya kyrkogården var i behov av gestaltande åtgärder som kunde lyfta den centralt placerade platsen för kapellet samt av att ersätta lindallén som dragits med kvalitetsproblem.

På den gamla kyrkogården stod, sedan en lång tid tillbaka, en samling med sparade gravvårdar som i sig utgjorde en viktig komponent i kyrkogårdarnas kulturhistoriska värde. Stenarna var i behov av skydd och underhåll då flera av dem var av avsevärd ålder.

Beslutet om att iordningställa ett lapidarium på den nya kyrkogården har medfört flera positiva effekter. Dels har den nya kyrkogården fått en gestaltad yta med bänkar, planteringar och trädallé vilket bidragit till ett lyft av den centralt placerade platsen för kapellet. Samtidigt har gravvårdarnas nya placering och de restaureringsåtgärder som vidtagits bidragit till ett ökat pedagogiskt värde då inskriptioner åter blivit synliga. Möjligheten för gravvårdarnas långsiktiga bevarande har också ökat avsevärt.

Redovisning av åtgärder

Gången som leder från kyrkogårdens huvudentré avslutas i norr med två åttkantigt formade platser. På den nordligaste av platserna är lapidariet uppfört. Det är utfört med en träkonstruktion, täckt med sadeltak. Taken är täckta med asfaltspapp. Gravvårdarna står i en grusfylld yta och är förankrade mot träkonstruktionen med beslag av smide. Gravvårdarna är nyligen restaurerade och har, inom verksamheten på stenverkstaden på kyrkogårdsförvaltningen, rengjorts och dess inskriptioner är ifyllda. Gravvårdar av gjutjärn är rostskyddsbehandlade och målade. Platsen söder om lapidariet är försedd med två bänkar, ett ljusträd, samt belysningspollare. Båda platserna är inramade med perennplanteringar. Allén längs gången är återplanterad med lind. Samtliga markytor är täckta med packat grus.

Fotodokumentation

Gången mot huvudentrén före åtgärderna påbörjats. Lindallén är anverkad.

Platsen i den norra delen där lapidariet ska komma att uppföras.

Arbetet med att anlägga gången upp mot platsen för lapidariet pågår.

Platsen för lapidariet anläggs, grundas med dränerande material. Delar av konstruktionen är synlig till höger i bild.

Platsen för lapidariet, under uppförande. Delar av träkonstruktionen är uppförd.

Arbetet med att anlägga gången upp mot platsen för lapidariet pågår.

Hela anläggningen sedd från norr mot huvudentrén.

Den östra delen av lapidariet, här syns i huvudsak gravvårdar av gjutjärn.

Den östra delen av lapidariet, flera av gravvårdarna är varsamt rengjorda och dess inskriptioner är ifyllda.

Perennplantering återfinns mellan de två platserna. Här syns även en av anläggningens belysningspollare.

Perennplantering återfinns mellan de två platserna.

I söder ansluter en gång mot huvudentrén, planterad med en allé av lind.

Del av den södra platsen som iordningställts för sittplatser och ljuständning.

Norra delen av platsen för lapidariet, platsen avgränsas med en stenlagd yta ut mot övriga kyrkogården.

Den västra delen av lapidariet.

Vid den västra delen av lapidariet återfinns de äldsta stenarna i samlingen. Samtliga stenar har rengjorts varsamt.

Antikvarisk kommentar

Beslutet att iordningställa ett lapidarium på den nya kyrkogården har medfört flera positiva effekter. Dels har den nya kyrkogården fått en gestaltad yta med bänkar, planteringar och trädallé vilket bidragit till ett lyft för den f.d. kapellplatsen. Samtidigt har gravvårdarnas nya placering och den genomförda restaureringen bidragit till ett ökat pedagogiskt värde då inskriptioner åter blivit synliga och möjliga att tyda. Möjligheten för gravvårdarnas långsiktiga bevarande har också ökat avsevärt.

Åtgärderna har bidragit till att kyrkogårdens kulturhistoriska värde har bevarats. Kyrkogårdens kulturhistoriska värde har inte förvanskats. Åtgärderna bedöms vara genomförda enligt sökta tillstånd.

Administrativa uppgifter

Diarienummer: 433-39726-2015 samt 433-35730-2017

Tillståndsbeslut: 2015-11-25 och 2017-10-30

Dokumentet är upprättat 2018-11-13

Maria Olovsson
Bebyggelseantikvarie
Acanthus arkitektur och kulturvård